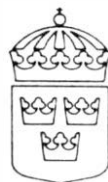

Motion till riksdagen

1988/89: Ub332

av Lars Werner m. fl. (vpk)
Skolpolitiken

Mot.
1988/89
Ub332-339

Inledning

Arbetarrörelsen har under hela sin existens kämpat för en god utbildning, likvärdig för alla. I dag har vi en obligatorisk nioårig grundskola för alla barn och en överväldigande majoritet av eleverna fortsätter sedan två eller tre år i gymnasieskolan. Men fortfarande finns orättvisor, skolan fungerar inte så att den ger alla elever en bra och likvärdig utbildning.

Vpk arbetar för att alla elever skall få en likvärdig utbildning oavsett var eleven bor, vilken samhällsklass hon eller han kommer ifrån eller vilket kön eleven tillhör. Vi arbetar för en kvalitativt bättre utbildning, en skola där eleverna lär för livet och skaffar sig kunskaper som de kan använda. Vi arbetar för en skola som det är roligt att gå i.

I den här motionen vill vi föra fram en del av våra åsikter och tankegångar kring "En kunskapsskola för alla". Det gäller arbetsformer och innehåll både i grundskolan och gymnasieskolan.

Om kunskap

Vi i vpk är bekymrade över att ordet "kunskap" i skolan ofta begränsas till att enbart gälla fakta, läroböcker, kursplaner samt mätbara och definierbara kunskaper. Vi menar att begreppet "kunskap" rymmer mycket mer; praktiskt kunnande, kännedom om samhällsförhållanden, kunskap för förändring, livserfarenhet, yrkeskunskap och yrkeserfarenhet, kunskap om den egna personen och de människor som står en nära osv. Kunskap går knappast att mäta och är mycket svår, om ens möjlig eller önskvärd, att definiera. Vad är kunskap? Den frågan måste alltid hållas levande och ständigt diskuteras i olika sammanhang.

En aktiv och skapande process

Att lära sig är en aktiv och skapande process. Tyvärr är det sällan det fungerar så i dagens skola och resultatet blir därefter. Undervisningen domineras av att läraren förmedlar fakta till eleverna. Det upplevs ofta som att bli matad med färdigtuggade faktatablar som eleven sedan förväntas rapa upp vid lämpliga tillfällen (prov och förhör). En sådan undervisning hämmar och förstör på ett effektivt sätt elevernas naturliga lust att lära. Undervisningens syfte blir att uppnå så högt betyg som möjligt. Istället borde elevernas

naturliga kunskapsörst fungera som en drivkraft för eget analyserande och sökande efter lösningar tillsammans med andra.

I en undervisning som bygger på aktiva elever kan man inte använda sig av läroböcker på samma sätt som idag. Vpk menar att det borde finnas basläromedel, som inte är styrda av privata intressen, i varje ämne. Basläromedlen skulle ta upp de grundläggande momenten som är fastställda i läroplanen och som alla behöver. Utifrån en sådan lärobok skulle sedan elever och lärare tillsammans planera undervisningen och vilka andra läromedel de behöver. I sökandet efter kunskap är så gott som alla medel tillåtna, t ex böcker, tidningar, TV, uppslagsverk, studiebesök, radio, inbjudna föreläsare, praktiska försök. Dessa medel kan användas för att inhämta fakta och erfarenheter som elever och lärare sedan bearbetar på olika sätt, både teoretiskt och praktiskt, för att skaffa sig kunskaper.

Vpk menar att varje elev behöver flera olika sorters grundläggande kunskaper. Förutom att kunna t ex läsa, räkna, skriva behöver eleverna även lära sig att t ex dra slutsatser, ifrågasätta, skapa, teckna mm.

Mångfald

Ofta framstår skolan som om den inte gör annat än sprider neutrala och rent faktamässiga kunskaper, att den är objektiv. Det är den inte och det kommer skolan aldrig att bli, det är inte heller önskvärt. Det är farligt med falsk objektivitet, dvs att eleverna tror att allt som de lär sig i skolan är sant, att det bara finns en syn på saken, den som skolan förmedlar. Vpk menar att skolan bör sträva efter mångfald. Samhället, livet, naturen och världen är fyllda av motsättningar. Att försöka att neutralisera dessa leder till ett ljummet "jasså" och en obegriplig bild av omvärlden.

Eleverna bör få möta flera olika ståndpunkter och uppgifter för att lära sig att hantera det faktum att få "sanningar" är oemotsagda. Elevernas förmåga att kritiskt granska och ifrågasätta för att sedan kunna bilda sig en egen uppfattning bör ges hög prioritet i skolan. Idag fungerar skolan tvärtom, den "ideala" eleven konsumerar passivt och okritiskt den kunskap som läraren och läroboken serverar. För att nå en skola för kritiskt tänkande måste skolan och undervisningen ändras och ifrågasättandet uppmuntras. I livet efter skolan kommer eleverna vid åtskilliga tillfällen att ställas inför motstridiga uppgifter både i arbetslivet och i samhällsdebatten. Deras förmåga att kritiskt bedöma information och fakta blir då av största vikt.

Utbildning och kunskap är ingen livslång ryggsäck som man skall fylla i ungdomen och sedan leva med resten av livet. Vpk anser istället att alla bör få möjlighet att varva studier och arbete under hela sitt liv. Bildning och kunskap har ett värde i sig, inte bara för ett kommande arbete eller som en investering för högre lön.

Läroplanen

Följande finns att läsa i Läroplan för grundskolan angående kunskaper och färdigheter (sid 14-15):

"Eleverna tillägnar sig kunskaper och färdigheter även utanför skolan. Redan då de kommer till skolan har de kunskaper och färdigheter men också

vetgirighet och nyfikenhet. Skolan måste i sitt arbete knyta an till detta. Det är dess uppgift att från denna utgångspunkt leda elevernas kunskapsökande in på väsentliga områden och succesivt under nio år vidga deras perspektiv och fördjupa deras kunskaper. Eleverna ska därför få insikt i centrala begrepp och sammanhang som kan bilda grunden för deras kunskapsutveckling. Kunskapsinhämtandet är en aktiv och skapande process och innebär träget arbete som syftar till ett bestämt mål. En undervisning i grundskolan, som mekaniskt leder barnen genom stoff och problem utan att de lär sig att behärska grundläggande begrepp och förstå övergripande sammanhang, kan ha negativa följder för deras självförtroende och motivation och därmed för hela deras arbets- och livssituation."

Tydligt är att det finns en motsättning mellan vad som slås fast i läroplanen och hur verkligheten i våra skolor ser ut. Det är uppenbarligen inte bristande målsättning som gör att den kunskapsyn som vpk menar bör prägla skolan fortfarande lyser med sin frånvaro.

Betyg

Betygsfrågan har under en lång tid haft en central roll i skoldebatten. Vpk har länge krävt att betygen bör avskaffas i både grundskolan och gymnasieskolan. Det finns flera skäl till detta. Ett av de viktigaste argumenten är att betygen utgör ett besvärligt hinder för den kunskapsyn som vi menar bör prägla undervisningen. Lärare som ambitiöst vill arbeta efter läroplanens mål och intentioner kommer snabbt i konflikt med de mål för skolarbetet som betygssystemet i sig själv alstrar.

Betygen styr skolan

Betygen får konsekvenser för hela undervisningen. De gör att undervisningen inriktas på sådant som är mätbart, oftast teoretiska faktakunskaper. Det leder till ytliga kunskaper som snabbt glöms bort eller anses som oanvändbara eftersom eleverna inte ser dem i sitt sammanhang.

Den centrala roll som betygen idag har gör att prov och annan kunskapskontroll blir dominerande inslag i skolarbetet. För eleverna är det inte ovanligt att det upplevs som viktigare att visa vad man kan, och dölja sina brister, än att fråga om det man inte kan eller inte har förstått.

Betygen påverkar relationen mellan lärare och elev. Läraren ges en roll som domare. Av den anledningen är det vanligt att elever avstår från att kritisera eller ha en annan åsikt än läraren.

För många elever är betygen inte bara en drivkraft, utan till och med själva syftet med skolan. Eleverna vänjs vid att det är naturligt att skolarbetet är något tråkigt som man får stå ut med eftersom man kan få belöning för det i form av ett högt betyg. Vpk anser att man måste se det som ett misslyckande när skolan behöver en konstlad motivation för något som borde vara naturligt och roligt: att lära sig och få kunskap.

Alla människor har ett behov av och en vilja att lära sig saker. Men i betygsskolan blir betygen det viktiga, inte sökandet efter kunskap. När läraren väl har satt sitt betyg är det många elever som lägger av och struntar i skolarbetet. Eftersom betygen är det viktiga, pluggar eleverna på det sätt som är mest lönsamt ur betygssynpunkt.

Betygen är till för att bedöma den enskilde elevens prestationer. Det gör att det blir svårare att samarbeta. Grupparbeten blir ointressanta vid betygssättningen om inte grupparbetet istället är en grupp av enskilda arbeten.

Proven är avgörande och man läser för att kunna så mycket som möjligt vid provtillfället, man läser för att kunna svara på de frågor som man kan förvänta sig skall dyka upp på provet. När eleven sedan får resultatet av provet är det vanligt att man nöjer sig med att konstatera hur det gått för att sedan gå vidare till nästa avsnitt.

Vpk menar att betygen är ett mycket dåligt instrument för utvärdering. Vi vill att man i skolan skall ha en kontinuerlig utvärdering av elevernas kunskaper. I denna utvärdering bör eleverna själva aktivt medverka för att lära sig att själva finna sina kunskapsluckor och för att sedan fylla dem. Varje form av utvärdering måste resultera i åtgärder för att rätta till det som inte är tillfredsställande.

Vpk menar att skolan aldrig ska nöja sig med att konstatera allvarliga kunskapsbrister eller otillräckliga färdigheter hos en elev. Det är skolans skyldighet att fungera så att varje elev kan få de kunskaper och färdigheter som läroplanen anger. Skolan måste ställa resurser till förfogande för de elever som behöver extra hjälp för att uppnå de fastställda målen.

I dagens betygsskola resulterar konstaterade brister i ett manifesterande av dessa brister, dvs i ett lågt betyg. Naturligtvis har de allra flesta lärarna ambitionen att alla elever skall lära sig och ingen skall gå ur skolan med allvarliga kunskapsbrister. Men resurserna är otillräckliga och betygssystemet konstruerat på så sätt att några måste ges de lägsta betygen.

Eleverna vänjs vid att bristande kunskaper inte är något att göra åt. Utvärderingen i form av dagens prov resulterar ju sällan i några åtgärder. De elever som har de största svårigheterna och de lägsta betygen kommer därmed att uppfatta sig själva som "dumma" och "hopplösa".

Alla ska lyckas

Betygen är det viktigaste instrument som skolan använder för att sortera in eleverna i fack med "sämre" och "bättre". Betygen mäter i vilken grad eleven lyckats leva upp till skolans krav, men de upplevs som något slags objektiv bedömning av elevens intelligens, förmåga, kunskap och värde.

I Sverige är det ca 50 000 elever som varje år blir stämplade som sämst i klassen. Vpk menar att alla elever har rätt att lyckas. En skola som tillåter alla elever att lyckas måste vara betygsfri. I alla betygssystem sker det en rangordning av eleverna som gör att några måste bedömas som sämst.

Det nuvarande relativa betygssystemet innebär att eleverna konkurrerar med varandra, det blir inte lönsamt ur betygssynpunkt att hjälpa sina kompisar eller att samarbeta. Det faktum att eleverna tävlar med varandra leder även till en olycklig likformighet. I tävlandet om de höga betygen undertrycks elevernas individuella särart och de anpassar sig till den norm som läraren använder vid rangordningen. Några får höga betyg och andra får låga, men de liknar varandra allt mer i sin anpassning till rangordningsmodellen.

De centrala proven i gymnasieskolan och standardproven i grundskolan är det viktigaste instrumentet för att upprätthålla det relativa betygssystemet. Eftersom vi i vpk motsätter oss betygssystemet är vi också negativa till de centrala proven och standardproven i den utformning och funktion de har idag. Enligt vår mening bidrar dessa prov i hög grad till den olyckliga koncentrationen på mätbara faktakunskaper. Dessutom medför dessa prov en olycklig centralstyrning. Vpk förslår därför att samtliga dessa standard- och centrala prov skall vara frivilliga. Klassen och lärarna skall tillsammans kunna avgöra ifall de vill använda sig av dessa prov eller inte.

Andra betygssystem

I debatten om betygsskolan har andra betygssystem förts fram som alternativ till dagens relativa system. Det gäller framförallt olika varianter av kurs- eller målrelaterade betyg.

Vpk menar att ett sådant betygssystem på flera sätt är sämre än dagens relativa system. Det skulle innebära en hårdare centralstyrning av undervisningen och en än stelbentare kunskapssyn än idag. "Kunskapsnivån" för varje betygssteg måste rimligen vara densamma i hela landet och dessutom på förhand bestämd och definierad så att eleven vet vad hon eller han skall prestera för att uppnå ett visst betyg. Vpk menar att ett sådant betygssystem skulle leda till en tidigare och tydligare uppdelning efter elevernas klass- och könstillhörighet än idag.

Ett kurs- eller målrelaterat betygssystem med i förväg fastställda "kunskapsnivåer" innebär i princip att eleven i förväg måste välja vilken betygsnivå hon eller han vill uppnå. Tillgänglig statistik över elevernas val till alternativkurserna på grundskolans högstadium och linjevalet till gymnasieskolan visar att eleverna väljer efter klass- och könstillhörighet snarare än efter förmåga och intresse. Det finns inget som tyder på att "valet" av betygsnivå skulle ske efter ett annorlunda mönster.

Idag engagerar sig föräldrarna olika mycket i sina barns skolgång. Barn från akademiker- och högre tjänstemannahem får generellt sett mer stöd och engagemang i skolarbetet hemifrån än barn från arbetar- och lägre tjänstemannahem. Det beror bl a på de skilda villkor som de olika samhällsklasserna lever under. Skillnaderna gäller t ex arbetstid, utbildningsnivå, lön, tillgång till studierum, tillgång till böcker osv.

En del elever får idag mycket stöd hemifrån, andra får det inte. I en skola med kurs- eller målrelaterade betyg kommer denna skillnad att få ännu större betydelse än vad den har idag. Vpk befarar att föräldrarnas ambitioner och uppmuntran kommer att spela större roll än med dagens betygssystem.

Det positiva i att eleverna i ett sådant system inte jämförs med varandra utan med en fastställd "kunskapsnivå" skulle kunna innebära att alla elever kan lyckas utan att det sker på bekostnad av någon annan. Men om betygen skall fortsätta att fungera som urval och sortering inför vidare studier så kan inte alla få bra betyg utan att systemet kapsejsar. Därför blir även sådana betyg i praktiken relativa.

Alla typer av betygssystem bygger på den i grunden felaktiga föreställningen att det på ett rättvist sätt går att mäta kunskap. Inget nytt betygssystem

kan ta bort betygens alla nackdelar. Vpk menar därför att hela grundskolan och hela gymnasieskolan bör göras betygsfria.

Mot. 1988/89
Ub332

En betygsfri skola

Den betygsfria skolan, kunskapsskolan, ställer höga krav på lärare och elever. När inte betygen finns som morot och piska måste skolan fungera så att kunskaperna och erfarenheterna är syftet och belöningen för det arbete eleven lägger ned i skolan. Utan betygsnormen öppnar sig nya möjligheter för elever och lärare att vidga skolans kunskapssyn samt öka sitt engagemang och förståelsen av större sammanhang.

I den betygsfria kunskapsskolan är grundsynen att alla kan lära sig. Om de kontinuerliga utvärderingarna visar att man inte uppnått de mål man gemensamt satt upp måste det resultera i ytterligare insatser. Ingen elev skall riskera att gå ur grundskolan utan de grundläggande kunskaperna och färdigheterna. När en elev genomgått en utbildning, både i grundskolan och på gymnasieskolan, ska eleven få ett intyg på att hon eller han deltagit i undervisningen och klarat av den grundläggande målsättningen.

Den betygsfria skolan är ingen utopisk idealskola även om det kan låta så, också från vpk:s sida, i debatten. Betygen utgör idag ett stort och otympligt hinder, dels för att uppnå läroplanens mål och intentioner, dels för att kunna göra den kunskap, som vårt utvecklade samhälle kräver, tillgänglig för eleverna. Även i en betygsfri skola finns åtskilliga problem och svårigheter att övervinna. Avskaffandet av betygen innebär inte automatiskt att vi får en bra och jämlik kunskapsskola, men den betygsfria skolan har betydligt större möjligheter än dagens system.

Urval till högre studier

I dag används betygen vid urvalet till gymnasieskolan samt till universitet och högskola. Vpk menar att varje skolform själv bör bära sina bekymmer. Med det menar vi att det är orimligt att hela grundskolan skall tvingas att underordna sig betygssystemet och dess kunskapssyn bara för att ett urval måste ske till vissa gymnasielinjer. På motsvarande sätt anser vi det vara orimligt att gymnasieskolans alla linjer tvingas in i betygssystemet bara för att en minoritet av gymnasieeleverna senare skall söka in till översökta utbildningslinjer på universitet och högskola.

Vpk menar att det urval som behöver ske till vissa utbildningar bör ske vid ingången till den högre utbildningen. Idag sker urvalet i princip vid utgången från den lägre utbildningen, vilket gör att hela undervisningen inriktas på konkurrens om platserna i nästa utbildning. Dessutom menar vpk att betygen ger dålig information om vad eleven egentligen kan, och vilka förutsättningar eleven har att klara av en framtida utbildning.

De principer som vpk anser bör vara vägledande vid ett urvalsförfarande utan betyg och den modell för detta urval som vi förordar har vi redovisat i andra sammanhang och vi avstår därför från att upprepa oss här.

Vpk menar dock att olika modeller för en betygsfri antagning till gymnasieskolan och till högre studier behöver prövas. Vpk föreslår att en försöksverksamhet med betygsfri antagning till gymnasieskolan startas.

Undervisningen bör utgå från elevernas egna frågeställningar. Dessutom menar vpk att ett viktigt inslag i skolan ska vara att lära eleverna att formulera frågor, att problematisera. Eleverna skall formulera frågor att söka lösningar på och målsättningar att uppnå kring ett visst tema. Frågorna och målsättningarna kan lämpligen vara dels individuella, dvs olika för varje elev, och dels gemensamma för hela klassen. T ex kan klassens målsättning för en temaperiod vara att lära sig hur Sverige styrs samt besöka ett antal maktcentra medan en enskild elevs målsättning är att ta reda på vem som bestämmer över skolan och hur det går till att besluta om fria läroböcker i skolan.

Utifrån målsättningarna och frågeställningarna skall sedan eleverna själva, tillsammans eller i grupp, söka sig fram. Läraren med sin kunskap och erfarenhet ska fungera som elevernas viktigaste resurs i kunskapssökandet.

I vårt högt utvecklade "informationssamhälle" har det blivit allt viktigare att skolan utvecklar elevernas förmåga att själva söka den kunskap de eftersträvar. Viktigt är också att eleverna tränas i att kritiskt bedöma den information och de fakta de inhämtar.

Eleven är unik

Den katederundervisning som fortfarande är dominerande i skolan riktar sig ofta till 30 elever på en gång. Dessa elever har skilda behov och skilda förutsättningar. Varje elev är en unik individ och det är en stor tillgång i skolan. För att kunna ta tillvara varje elevs möjligheter krävs en utveckling som frångår katederundervisningen till förmån för en mer individualiserad undervisning. Vpk menar att undervisningen bör utgå från varje elevs egen verklighet och egen erfarenhet och nyfikenhet. Det innebär att läraren måste fungera som en handledare som stöder och stimulerar elevens kunskapssökande.

För att läraren skall ha en rimlig chans att kunna hjälpa och stödja varje elev utifrån elevens egna förutsättningar måste klasstorleken radikalt minskas. Vpk menar att klasstorleken i hela grundskolan snarast bör begränsas till max 25 elever per klass. Vi föreslår därför att regeringen får i uppdrag att skyndsamt lägga fram en plan för hur klasstorlekarna successivt kan minskas till max 25 elever i hela grundskolan.

Självstudier

Vpk menar att eleverna i skolan skall tränas både i samarbete och i självständigt arbete, både i att gemensamt lösa en uppgift och i att själva kunna planera sitt arbete. Därför menar vi att den nu förhärskande katederundervisningen skall ersättas med dels arbete i grupp och dels enskilt arbete.

För att lära sig självstudier och självständigt arbete kan eleven arbeta med en uppgift även utanför lektionstid, men kan kalla det en "läxa" om man vill. Men vi i vpk värjer oss mot läxor i den form de vanligen är idag, nämligen ett sätt att utöka skoldagen för eleverna. Vi tycker att det är orimligt att eleverna skall få i uppgift att själva, hemma, slutföra det som läraren inte hann med på

lektionstid. Många elever, framförallt i nionde klass på högstadiet och på de teoretiska linjerna i gymnasieskolan, har en orimlig arbetsbörda med en veckoarbetstid långt över 40 timmar tack vare massor av läxor och prov.

Det är stor skillnad på de möjligheter som elever ur arbetarklassen har att klara av sina läxor jämfört med t ex elever från akademikerhem. För att motverka dessa orättvisor i samhället föreslår vpk att tid avsätts för självständigt arbete under skoltid. Skolan skall hålla med ändamålsenliga lokaler för självstudier och det skall finnas tillgång till lämplig litteratur och någon person att fråga om hjälp när man inte förstår. Det skulle kunna gå till så att en lärare alltid finns i självstudielokalerna under självstudietid. För läraren får då denna timme i självstudiehjälp räknas som en vanlig undervisningstimme i tjänsten. En sådan hjälp för elevernas självstudier skulle kraftigt förbättra möjligheterna för elever ur olika samhällsklasser att få en likvärdig skolgång.

Vpk föreslår att regeringen får i uppdrag att utarbeta ett förslag på hur elevernas möjligheter till att bedriva självstudier under likvärdiga förhållanden kan stärkas.

Ämnessplittringen

Undervisningen är idag uppdelad på en mängd olika ämnen, fördelade på 40-minuterspass. Så ser ju inte verkligheten ut. Det är viktigt att skolan tar tillvara den fördjupade kunskap i ett visst ämnesområde som läraren har eller som finns i samhället. Men dagens splittring leder lätt till att eleven inte förstår sammanhang och orsakssamband. Vpk anser att undervisningen ska bryta den snäva ämnesindelningen. Vi menar att t ex temastudier och arbete i lärarlag är steg i rätt riktning.

Besträffningar

I en demokratisk skola kan lärare och skollledning inte använda hot om bestraffningar för att få sin vilja igenom. Det leder till en orimlig situation då eleverna blir tvingade till kunskap. Vpk menar att alla typer av bestraffningar, hemanmärkning, kvarsittning mm måste bort. Regler måste naturligtvis finnas på skolan och i klassen. Dessa skall arbetas fram gemensamt av alla på skolan.

Respekt och samarbete

I livet utanför skolan hamnar vi alla i situationer som "lärare" eller "elev", utan att vi tänker på det. Det är oftast roligt, intressant och viktigt att lära sig något nytt och vi tar tacksamt emot hjälp och kunskap av någon som har erfarenhet och kan mer. På motsvarande sätt gläds vi då vi kan förklara något för någon annan så att hon eller han förstår. Vi är ofta ivriga att dela med oss av erfarenheter och kunskaper som vi har. Vpk menar att även förhållandet mellan lärare och elev i skolan skulle kunna fungera på det viset.

Kunskaper och erfarenheter samt förmedlingen och utvecklingen av dem är inget som sker endast i skolan eller endast i ungdomen. Tvärtom är det något som i större utsträckning än idag borde ske kontinuerligt under hela livet.

En demokratisk skola

Mot. 1988/89

Ub332

I ett demokratiskt samhälle krävs att alla människor har kunskap och möjlighet att tillvarata sina rättigheter. Det är därför nödvändigt att alla får möjlighet att lära sig att tänka kritiskt, analysera och dra slutsatser, samarbeta och fatta beslut tillsammans med andra människor. Den viktigaste samhälleliga förmedlaren av denna kunskap måste rimligen vara skolan.

Trots fina intentioner i bl a läroplanerna syftar dagens undervisning i skolan snarare till att lära eleverna lydning än ifrågasättande.

Ett demokratiskt arbetssätt

Vpk menar att det grundläggande felet står att finna i skolans och undervisningens organisation. Demokratin fungerar inte tillfredsställande i skolans värld. Istället för att tillämpa ett demokratiskt arbetssätt, där samarbete, kritiskt tänkande osv har en naturlig plats, har "demokrati" ryckts loss från sitt innehåll och blivit något som skall pluggas in. Vanligen är den enda "tillämpningen" av demokrati att några lektioner ägnas åt att lära eleverna mötesteknik.

Grunden till en verklig demokratisk skola ligger i att eleverna verkligen känner att de kan påverka sin egen situation och att man använder sig av ett demokratiskt arbetssätt. Då först får man det självförtroende som är nödvändigt att ha, inte minst för att klara skolan. Det är viktigt att både innehållet och arbetsformerna i skolan förändras.

Mobbing och förstörelse

Brist på inflytande och möjligheter att förändra leder för många elever till en känsla av vanmakt och maktlöshet. Detta kan i sin tur yttra sig på olika sätt. För en del elever känns skolan totalt meningslös, man låter helt enkelt bli att gå dit. Andra vänder maktlösheten till aggressivitet mot sin omgivning. Mobbing och vandalism kan bli följder av detta. Mobbing och förstörelse är ett allvarligt problem i skolan idag. De olika initiativ som tagits i form av antivåldsgrupper och informationskampanjer är naturligtvis lovvärda. Men det behövs mer genomgripande initiativ som angriper grunden till missförhållandena, dvs bland annat bristen på reella möjligheter för eleverna att påverka sin dagliga situation.

Brottsförebyggande rådet har visat på denna koppling. I sitt yttrande över betänkandet Skola för delaktighet (SOU 1985:30) skriver man bl a: "Ökat inflytande, ansvar och delaktighet är den väg vi rekommenderar för att på sikt minska problemen med skadegörelse, skolk, mobbing etc."

Klassrumsdemokrati

Den viktigaste enheten i skolan är klassen och därför är det av största vikt att klassrumsdemokratin utvecklas. Eleverna måste ges reella möjligheter att tillsammans påverka sin gemensamma situation, att tillsammans med lärarna planera och utforma undervisningen och få ett forum, där de kan diskutera gemensamma angelägenheter och nya idéer.

Klassrumsdemokratin är en förutsättning för att lärare och elever skall

kunna skapa en atmosfär av ömsesidig respekt och förståelse. I arbetet med att utveckla klassrumsdemokratien spelar klassråden en avgörande roll.

Klassrådets verksamhet skall utvidgas så att undervisningen i den enskilda klassen planeras och utformas av eleverna tillsammans med läraren/lärarna. Klassen ska kunna påverka studiemetod, om man skall ha prov eller ej, och hur proven ska utformas (t ex grupprov eller prov med tillgänglig facklitteratur). Vpk anser att alla frågor som gäller klassen skall tas upp till behandling av eleverna.

Hur detaljerat och på vilket sätt eleverna ska vara med och forma skolmiljön måste variera beroende på elevernas ålder. Vpk menar att det är viktigt att eleverna redan från första klass känner att de själva kan vara med och påverka skolan och sin egen skolsituation.

Elevernasegen föreningsverksamhet i skolan bör stödjas. Det är viktigt att skolan uppmuntrar och tillvaratar elevers intresse att bilda eller engagera sig i skolföreningar.

Elevdemokrati

Elevernas möjligheter att påverka undervisning och arbetsmiljö i skolan måste förbättras. Eleverna är idag ofta utlämnade till lärares och skollednings välvilja. Vpk menar att elevernas formella rättigheter måste stärkas. Vi har i en motion med anledning av regeringens proposition 1988/89:4 Skolans utveckling och styrning föreslagit sådana åtgärder.

De lokala skolstyrelserna

Olika undersökningar har visat på problemen med bristande kunskap och svårt engagemang hos de lokala skolpolitikerna. Det har även tagit sig uttryck i misstro från lärare och elever.

Vpk menar att detta problem måste tas på allvar. Dels måste skolans och utbildningens status i samhället höjas dels behövs speciella insatser för de valda ledamöterna i de lokala skolstyrelserna. Vi anser att de förtroendevalda skolpolitikerna behöver utbildning i skolfrågor.

Vpk föreslår att riksdagen hos regeringen begär förslag om hur kunskapen och engagemanget i skolfrågor kan öka hos de förtroendevalda i de lokala skolstyrelserna.

En skola för alla

Vpk menar att en bra och likvärdig utbildning för alla barn i Sverige borde vara en självklar rättighet. Men tyvärr är det inte så idag om man ser till verkligheten istället för till läroplaner och skollag. Trots många och värdefulla förbättringar så är den svenska skolan fortfarande en klasskola. Barn ur överklassen klarar i allmänhet skolan med höga betyg, liten frånvaro och med ett stort intresse för vidare studier medan barn ur arbetarklassen generellt sett har lägre betyg, mer frånvaro och går ur skolan med ett svagare intresse för vidare studier. Dessutom är det varje år tusentals elever som lämnar skolan utan att ens ha lärt sig att läsa och skriva tillfredsställande.

Det finns flera olika anledningar till att skolan idag inte ger alla en likvärdig

utbildning. De grundläggande orsakerna står att finna i de orättvisor som finns i samhället i stort. Men en del orsaker finns inbyggda i skolans sätt att fungera.

Mot. 1988/89
Ub332

Allmän och särskild kurs

Vpk arbetar för en sammanhållen grundskola där eleverna följs åt i nio år. Varje permanent nivågruppering, där eleverna delas in i grupper med "sämre" och "bättre" elever, innebär i praktiken att man frångår målsättningen om en likvärdig utbildning för alla. Olika elever har olika lätt för att lära sig olika delmoment och behöver därför lärarhjälp och stöd i varierande utsträckning. Men vpk menar att skolan inte får sänka ambitionsnivån för vissa elever och nöja sig med att vissa elever lämnar grundskolan med väsentligt sämre kunskaper, och därmed möjligheter, än andra.

När eleverna i åk 6 väljer allmän eller särskild kurs i matematik och engelska, är det i stor utsträckning ett val grundat på föräldrarnas ambitionsnivå och klasstillhörighet. Enligt vpk:s människosyn är inga elever "bra" eller "dåliga". Elever är olika och har skilda behov och förutsättningar. Det måste skolan anpassa sig till, så att alla elever ändå ges en likvärdig utbildning.

Eleverna ska ha rätt till den undervisning och det stöd som de behöver. Systemet med alternativkurser på grundskolans högstadium försvårar en sådan utveckling. I undervisningsgrupperna för allmän kurs samlas dels elever som har svårt med vissa moment i undervisningen och därför är i behov av extra lärarhjälp, dels elever med sociala problem och ytterligare s.k. bråkiga elever. Dessa elever har vitt skilda behov. Det enda de har gemensamt är att de inte tillhör de mest "lyckade" eleverna. Resultatet blir många gånger en ohållbar situation för både läraren och eleverna. Vpk vill därför föreslå att den nuvarande uppdelningen i allmän och särskild kurs i matematik och engelska på grundskolan avskaffas. Istället vill vi ha en individualiserad undervisning i en sammanhållen grundskola.

Tillval

På grundskolans högstadium skall eleverna välja ett tillvalsämne. Det har visat sig att också detta val, liksom valet av alternativkurser i matematik och engelska, till stor del är ett val efter föräldrarnas ambitionsnivå och klasstillhörighet. Barn till föräldrar med höga ambitioner eller högre samhällsklass väljer franska eller tyska, medan det till största delen är barn ur arbetarklassen som befolkar kurserna i t ex teknik eller lokala tillval.

Vpk menar att tillvalet i sin nuvarande utformning står i strid med den likvärdiga grundskoleutbildningen. Vi menar också att alla elever behöver utökade språkkunskaper. Därför anser vpk att B-språk i grundskolans högstadium bör bli obligatoriskt så att alla elever lär sig ett B-språk. Men vi menar att språkundervisningen inte skall begränsas till endast franska och tyska. Eleverna skall också kunna välja andra stora världsspråk som t ex spanska, ryska eller något av våra stora invandrarpråk.

Att ge möjlighet att läsa t ex finska, serbokroatiska eller grekiska som ett ordinarie ämne i grundskolan skulle kunna ge många goda effekter. Långt fler människor skulle i framtiden kunna göra ett bättre jobb inom barnom-

sorg, skola och vård t ex. Vårt samhälle blir allt mer mångkulturellt och kunskaper i de stora invandrarspråken efterfrågas av allt fler arbetsgivare. B-språksundervisning för alla elever ställer förstås lite annorlunda krav på undervisningen än idag. Vi i vpk vill gärna betona att den kultur som språket är sprunget ur och sammanhör med skall vara en väsentlig del av B-språksundervisningen.

Anpassad studiegång

Vpks grundläggande uppfattning är att skolan skall organiseras på ett sådant sätt, och ges sådana resurser, att en bra utbildning skall kunna ges till alla elever. När skolan misslyckas med det så menar vi att orsaken i första hand står att finna hos skolan själv. Det är inte den enskilde eleven som är misslyckad som individ!

Av den anledningen motsätter vi oss den s.k. anpassade studiegången som enligt vår mening är ett sätt för skolan att avsvära sig ansvaret för vissa elever. Eftersom det är skolan som har misslyckats så är det skolan som skall ändras inte eleven som skall bort.

Vi menar att alla ska ha rätt till en grundskolekompetens. De elever som behöver särskilt stöd i skolan skall naturligtvis få det. Men vi inser också att samhällets alla orättvisor och missförhållanden inte kan lösas inom skolans ram. Den utslagning som sker i samhället i övrigt kommer så länge den fortgår att ge effekter också i skolan. Vpk vill föreslå att en utredning tillsätts för att se över situationen för de elever som har de största svårigheterna i skolan i syfte att förbättra deras möjligheter samt att se över den anpassade studiegången i syfte att minska användningen av denna åtgärd.

Profilskolor

En enhetlig grundskola som ger alla elever en likvärdig utbildning står i motsättning till varje form av urvalsskola. Vpk känner därför stor tveksamhet inför att införa s.k. profilskolor i grundskolan där föräldrarna skall ges möjlighet att välja skola åt sina barn oavsett var de bor.

Med profilskola menas att skolan satsar på en pedagogisk profil t ex Montessori. Skolan kan även satsa på en profil för innehållet i undervisningen t ex internationell förståelse. Lärarna skall kunna handplockas och det blir möjligt att minska på vissa ämnen för att kunna läsa mer av andra. Eftersom en del profilskolor säkerligen blir populära går det åt extra resurser där. Lärarresursen får man ta av grupp- och halvklasstimmar.

Vpk befarar att de s.k. profilskolorna kommer att ta resurser från andra skolor i och med att en viss profilskola blir kommunens "skötebarn".

Det blir de intresserade och ambitiösa föräldrarna som kommer att välja en viss s.k. profilskola. Kvar i de vanliga skolorna blir barnen till föräldrar som av olika anledningar inte ägnar sig lika mycket åt skolan, ofta barn ur arbetarklassen.

De s.k. profilskolorna får ett positivt urval elever och den vanliga skolan ett negativt. Vpk menar att vi på sikt riskerar att få ett segregerat skolsystem.

Vpk har i en annan motion med anledning av regeringens proposition

Skolor i glesbygd

Vpk menar att hela landet främjas av att Sverige har en regional balans. Tyvärr har utvecklingen gått åt motsatt håll. Därför är det nu nödvändigt att på olika sätt främja en regional utveckling.

Vpk menar att Sverige har råd att satsa på skolor i glesbygd. Det är nödvändigt för att inga barn skall ha orimliga avstånd till sin skola. I en annan motion till årets riksmöte föreslår vpk ett särskilt stöd till skolor i glesbygd.

En skola där ingen handikappas

En skola för alla innebär också att skolans lokaler måste vara tillgängliga i den meningen att elever med olika slag av funktionshinder inte p g a deras utformning hindras att delta i undervisningen. I äldre skolbyggnader är det regelmässigt så att det är förknippat med stora svårigheter för elever med rörelsehinder att ta sig fram. Både utvändigt och invändigt finns vanligen nivåskillnader utan hissar eller andra lyftanordningar.

Men även i nya skolor kan man fortfarande stöta på samma problem. Där förekommer inte sällan att vissa undervisningslokaler, som t ex för slöjd och gymnastik, är otillgängliga. Resultatet blir då att de rörelsehindrade eleverna "befrias" från denna del av undervisningen. Detta är inte acceptabelt.

Betecknande för tillgänglighetsproblemen i landets skolor är att man ännu inte har kunnat förverkliga det beslut som togs för flera år sedan om att dela upp undervisningen av svårt rörelsehindrade gymnasieelever i fem regioner. Fortfarande finns det inte mer än två skolor – en i Stockholm och en i Göteborg – som fyller kraven på yttre och inre tillgänglighet.

Senare års besparingskampanjer i landets kommuner har bl a gått ut över städningen i skolorna. Det har lett till att elever med allergiproblem fått svårigheter. Det har till och med inträffat att sådana elever tvingats avstå från skolundervisningen under långa perioder.

I sammanhanget bör påpekas att tillgängligheten inte bara är en fråga som rör eleverna. Eleverna har föräldrar som förväntas ta del i sina barns skolgång. Det är inte ovanligt att föräldrar har olika slag av funktionshinder, därför måste skolorna se ut så att de inte utestängs. Slutligen måste det också vara möjligt för den som har ett funktionshinder att fungera som lärare.

Det är enligt vpk:s mening nödvändigt att göra en allmän översyn av i vad mån landets skolor är tillgängliga ur handikappsynpunkt. En sådan översyn bör också innefatta förslag om hur bristerna ska avhjälpas.

Hemställen

Men hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om läromedel,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om frivilliga standardprov och frivilliga centrala prov,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av en betygsfri grund- och gymnasieskola,

4. att riksdagen beslutar om en försöksverksamhet med betygsfri antagning till gymnasieskolan i enlighet med vad som i motionen anförts,

5. att riksdagen hos regeringen begär förslag om en plan för hur klasstorleken successivt skall minska till max 25 elever i hela grundskolan.

6. att riksdagen hos regeringen begär förslag om hur elevernas möjligheter att bedriva självstudier under likvärdiga förhållanden kan öka i enlighet med vad som i motionen anförts,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om bestraffningar i skolan.

8. att riksdagen hos regeringen begär förslag om hur kunskap och engagemang i skolfrågor ska öka hos de förtroendevalda i de lokala skolstyrelserna i enlighet med vad som i motionen anförts.

9. att riksdagen beslutar att avskaffa alternativkurserna i matematik och engelska på grundskolans högstadium i enlighet med vad som i motionen anförts,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om B-språk på grundskolans högstadium.

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om en utredning för att se över situationen för de elever som har de största svårigheterna i skolan i syfte att förbättra deras möjligheter samt att se över användningen av den anpassade studiegången i syfte att minska användningen av denna åtgärd.

12. att riksdagen hos regeringen begär förslag om en allmän översyn av tillgängligheten ur handikappsynpunkt av skolväsendet i enlighet med vad som i motionen anförts.

Stockholm den 25 januari 1989

Lars Werner (vpk)

Bertil Måbrink (vpk)

Lars-Ove Hagberg (vpk)

Margó Ingvardsson (vpk)

Ylva Johansson (vpk)

Berith Eriksson (vpk)

Bo Hammar (vpk)

Hans Petersson (vpk)

Björn Samuelson (vpk)